

VÝVOJ VZTAHŮ CÍRKEVNÍ A SVĚTSKÉ MOCI V RANÉM NOVOVĚKU

Text J. Mikulce

- Jaké roviny má vztah státu a církve?
- Limity státních zásahů?
 - Vrchnostenský versus státní systém
- Božské posvěcení panovnické moci

Východiska

Králové v Bibli (Melchizedek – král a velekněz)

Prameny: Bohuslav A. Balbín, Vita Ernesti

- vztah Arnošta z Pardubic a Karla IV. jako ideál vztahu vrchního představitele církevní a světské moci
 - Z pohledu církve – rozhoduje v podstatě Arnošt, je hlavním činitelem spousty událostí (volba Karla IV. římským králem, svatovítský chrám, univerzita, koruna atp.)

Ale třeba též předmluva k Dubraviovým Historiím

povinnosti panovníka, jeho mravní vlastnosti

rekatolizační patent Ferdinanda II. (31. červenec 1627)

- zmatek v náboženství přináší rebelie a nepokoj ve státě
- je třeba nastolit jednotu náboženství
- panovník je osobně zodpovědný za spásu svých poddaných

Vztah státu a církve

- **rovina duchovní**

- biblický základ

- **institucionální**

- kanonické právo
- náboženství = tmel společnosti (religio vinculum societatis)
- **bracchium saeculare** – role světské moci při prosazování církevních požadavků
 - rekatolizace, disciplinace, ale třeba i čarodějnické procesy

- **rovina individuální**

- vztah konkrétních osob – arcibiskup versus král
- klerikové v panovnické kanceláři, zpovědníci a další preláti u dvora
- panovnická podpora důležitých klášterů ...
- **Ovšem – raně novověká společnost se chápe jako církev, církev a společnost odděleny nejsou a skutečně se oddělují velmi obtížně (a není to ani vhodné)**

raný středověk – vrcholný středověk – husitství

krize 16. století a potridentská a pobělohorská katolická obnova (rekatolizace – reformace)

- posílení vlivu církve, ovšem nikdy již v předhusitském rozsahu

Vrcholné síly a ambicí dosáhla církev v relaci vůči státu ve středověku (ale též: Bonifác VIII. vs. Filip Sličný)

panovník spolu s církevními hodnostáři je vždy garantem náboženského a církevního života

naopak v raném novověku sílí státní kontrola nad církví

ve střeoevropském prostoru nemá nikdy církev takový vliv a postavení, jaké by měla mít podle kanonického práva, a to ani v katolických teritoriích

- paralelně i teritoria protestantská – panovník je často hlavou církve (anglikáni, luteráni)
 - konzistoria – vrchní správní orgán nekatolických církví – sedí tam osoby světského i duchovního stavu
 - konzistoria/konzistoře podobně fungují i v Českém království (Praha, Kutná Hora)

Metodologicky

- církevní dějepis – spíše konzervativní, dlouho apologetický
- kulturní dějiny, dějiny mentalit
- sériové výzkumy (závěti, zbožné odkazy), historická demografie
- Konfesionalizace / Konfessionalisierungsparadigma
 - **Konfessionsbildung**: Ernst Walter ZEEEDEN (50. léta 20. století)
 - **Konfessionalisierung**: Wolfgang REINHARD, Heinz SCHILLING (70. léta 20. století)
 - začlenit náboženský element do historických a společenských proměn a procesů
 - vztah k modernizaci
 - konfesní ohraničování – fundamentální společenský proces 16. a 17. století
 - přitom různé konfese mají podobné vzorce vývoje
 - institucionalizovaná reforma katolické církve po Tridentu
 - „druhá reformace“ (reformování – kalvinistické a cvingliánské skupiny)
 - ortodoxní luteránství

Konfessionalizace

- znovu vytvoření jasných teologických představ
- rozšíření a prosazení nových norem
- propaganda a boj proti propagandě
- zvnitřnění nového řádu vzděláním kléru i laiků
- sociální disciplinace stoupenců konfese
- prosazení rituálů, ovlivnění jazyka

zásadní role kněží jako služebníků církve, ale vlastně i státu („wichtige Transmissionsriemen zwischen staatlich-bürokratischem Zentrum und Peripherie“; Homogenisierung, Disziplinierung)

konfesionalizace: společenský proces

- *Konfessionelles Zeitalter*
- *Zeitalter der Konfessionalisierung*
- *Zeitalter der Glaubensspaltung*
 - vývoj tří křesťanských konfesí probíhá časově paralelně
 - protireformace není jen reakce na reformaci!
 - tridentský koncil a tzv. druhá reformace
 - přispělo k modernizaci Evropy?

H. SCHILLING

IV fáze: předkonfesní fáze – konec 40. XVI. – raná sedmdesátá léta – víceméně funkční náboženský mír

přechod ke **konfesní konfrontaci** v 70. letech – zesílená polarizace a konfrontace konfesí, mj. i vzhledem k druhé reformaci a generační výměně

vrchol konfesionalizace – 80. XVI.-20. XVII.

závěr konfesionalizace – zejména po vestfálském míru 1648 s irenickým impulsem

W. REINHARD

delší časové spektrum

- knížecí vizitace 20. let 16. století až do vyhnání salcburských luteránů 1731
- odvolání nantského ediktu ve Francii 1685
- konfesní upevnění Velké Británie
- někdy se pracuje s druhou konfesionalizací v 19. století

Stát a církev, konfesionalizace a umění

K předchozí hodině

Jan Harasimowicz, Sichtbares Wort. Die Kunst als Medium der Konfessionalisierung und Intensivierung des Glaubens in der Frühen Neuzeit (Kunst und Konfession in der Frühen Neuzeit 1), Schnell & Steiner, Regensburg, 2017

Jan Harasimowicz (Hrsg.), Protestantischer Kirchenbau der Frühen Neuzeit in Europa. Grundlagen und neue Forschungskonzepte, Schnell & Steiner, Regensburg 2015

Nicolas Richard – rekatolizace v pražské arcidiecézi

luteránská – reformovaná – katolická konfesionalizace – paralelní procesy ...

- Více viz: Hans-Christoph Rublack, Die lutherische Konfessionalisierung in Deutschland. Wissenschaftliches Symposion des Vereins für Reformationsgeschichte 1988, Gütersloher Verlagshaus, Gerd Mohn (Schriften des Vereins für Reformationsgeschichten, Band 197), 1992
- Die Katholische Konfessionalisierung, Wissenschaftliches Symposion der Gesellschaft zur Herausgabe des Corpus Catholicorum und des Vereins für Reformationsgeschichte, ed. Wolfgang Reinhard, Heinz Schilling, Aschendorff Verlag, Reformationsgeschichtliche Studien und Texte, 135, Münster 1993, hrsg. von Wolfgang Reinhard, Heinz Schilling
- Die reformierte Konfessionalisierung in Deutschland: das Problem der „Zweiten Reformation“: Wissenschaftliches Symposion des Vereins für Reformationsgeschichte 1885, ed. Heinz Scilling, 1986, Gütersloh (Schriften des Vereins für Reformationsgeschichte 195)
- Heinz Schilling, Konfessionalisierung und Staatsinteressen: Internationale Beziehungen 1559-1660, Paderborn, Schöningh, 2007 (Handbuch der Geschichte der internationalen Beziehungen 2)

Robert J. W. Evans, *The Making of the Habsburg Monarchy, 1550-1700*

Ulrich Behrens: „Sozialdisziplinierung“ als Konzeption der Frühneuzeitforschung: Genese, Weiterentwicklung und Kritik

Kritika a meze konceptu konfesionalizace

Helga Schnabel-Schüle

Anna Ohlidal (Acta Comeniana)

Gabriela Waş

Joachim Bahlcke

Heinrich Richard Schmidt

Gerhard Oestreich (formování poddaných)

Winfried Schulze (konfesionalizace se upevňuje na starých základech)

Michael Stolleis

Lucian Hölscher (ČR: Zdeněk R. Nešpor)

pohled zdola

- reformace zdola nebo shora?
- Fürstenreformation, Ratsreformation, Adelskonfessionalisierung

konfesionalizace spíše důležitá pro sociální disciplinaci

specifika středovýchodní Evropy (koncept se hodně opíral o německý materiál, a ani ve Svaté říši nefunguje stoprocentně)

- Winfried Eberhard, Joachim Bahlcke
- nevytlačovat duchovní aspekt (teologie, spiritualita!)

mikrohistorická korektura 😊

Témata v kontextu církevních poměrů českých zemí

1. tridentský koncil jako obecnější rámec pro vztah státu a církve (+ etatizace církve – papežský stát, kurie)
2. panovník a diecéze (obnovení pražského arcibiskupství, zřízení nových biskupství po roce 1620)
3. panovník a jeho zásahy do náboženského uspořádání českých zemí (pokusy o církevní unie, Česká konfese, Rudolfův majestát, stavovské konfederace, OZZ ...)
4. vývoj do Marie Terezie, respektive Josefa II. (osvícenství versus církve, toleranční patent, zefektivnění církevní správy a opět její uplatnění ve službách státu)

Otevřená, respektive zpracovávaná témata:

5. role prelátů, biskupů i klášterů, na sněmu

6. panovník a kláštery

7. zemští svatí a jejich role pro utváření zemského patriotismu (*propria*) –
M. E. Ducreux, A. Coreth, J. Mikulec

8. univerzita

9. cenzura, kontrola četby

I. Tridentuský koncil a jeho dopady

PAVEL III. (ALESSANDRO FARNESE, 1534–1549)

ZAKLÁDÁNÍ KONGREGACÍ -
DODNES

Congregatio pro doctrina fidei

*Congregatio Romanae et universalis
Inquisitionis* (1542, bula *Licet ab
initio*)

renesanční podoba chrámu sv. Petra

Congregatio de propaganda fide (1622)
→ dnes pro evangelizaci národů

V. lateránský koncil (1512–1517)

sešel se na popud Julia II. (Giuliano della Rovere)
později vede Lev X. (Giovanni Medici)
konec konciliarismu
učení o nesmrtelnosti a individualitě lidské duše
reforma spíše pozvolná, někdy poněkud rozpačitá
rezidenční povinnost biskupů,
vzdělání kléru ...
vztah mendikantů a světského kléru
vizitace

Jedna z papežských bul proti schizmatikům

1545–1563

konciliarismus versus papalismus

koncil původně měl být ekumenický
na obou stranách vítězí nesmiřitelný
směr

dominují Italové, Španělé, Francouzi

- Reginald Pole

Práce o tridentském koncilu: John
O'Malley, SJ

Katedrála v Tridentu místo jednání

FÜRSTBISTENTUM TRIENT

JIŽ V ITÁLII, ALE PATŘÍ KE
SV. ŘÍŠI ŘÍMSKÉ

PIUS IV.

Pavel III. (1534-1549)

Julius III. (1550-1555)

Marcel II.

Pavel IV. 1555-1559 – *Index librorum prohibitorum*

Pius IV. (1559-1565)

Pius V. 1565-1572

Řehoř XIII. 1572-1585

VYMEZENÍ VŮČI PROTESTANTŮM

dekret o autoritě

dekret o ospravedlnění

- svoboda lidského konání, význam skutků – Augustin, není novinka

professio fidei Tridentina

římský katechismus

liturgie

7 svátostí

křest, biřmování, manželství, poslední pomazání, zpověď, eucharistie,

kněžské svěcení

kult svatých, obrazy, zpověď

církevní tradice vedle Písma svatého

Bible - Vulgata

VNITŘNÍ REFORMA

vizitace, synody

generální semináře

bracchium saeculare

řády a kláštery

vzdělání laiků

kalendář ...

Kongregace (pro evangelizaci národů, o nauce víry, pro bohoslužbu a svátosti, pro svatořečení ...)

Cesty nápravy

- pravomoci biskupů
 - Povinnost rezidence
 - Pravidelné vizitace
- nunciatury
- disciplinace laiků
- vzdělanost
 - Kněžské semináře
- řeholní řády
 - Tovaryšstvo Ježíšovo
 - Kapucíni

Christopher Clavius
spolutvůrce gregoriánského kalendáře

Řehoř
XIII.

Vůdčí osobnosti katolické reformy

IGNÁC Z LOYOLY, *EJERCICIOS SPIRITUALES* (1548)

Ignác z Loyoly

Petr Canisius

Karel Boromejský

Terezie z Ávily

Jan od Kříže

František Xaverský atp.

Karel Boromejský

František Xaverský

II. Obnovení pražského arcibiskupství + nová biskupství

ANTONÍN BRUS Z MOHELNICE
(1518–1580), CÍSAŘSKÝ ORÁTOR V
TRIDENTU

Neobsazeno od 1421 (respektive:
Jan Rokycana?)

rozchvácení církevního majetku

- Roudnice n. L., Červená Řečice

faculta přijímání podobojí

posudné (6000 tolarů ročně) +
„fúze“ s křižovníky s červenou
hvězdou

- sekularizace Oseka a Světce

Důležité osobnosti

NÁHROBNÍ KÁMEN J. SCRIBONIA
VE SVATOVÍTSKÉ KATEDRÁLE,
STAV KOLEM 1913

Jindřich Scribonius (Písařík, Písek, †
1586, původem z Horšovského
Týna) – děkan pražské metropolitní
kapituly

Antonín Brus z Mohelnice – velmistr
řádu křižovníků s červenou hvězdou
a vídeňský biskup

Zlatá bula pro pražské arcibiskupství (1562)

majetkové poměry arcidiecéze

nominační právo panovníka

pak potvrzuje papež

péče o klérus

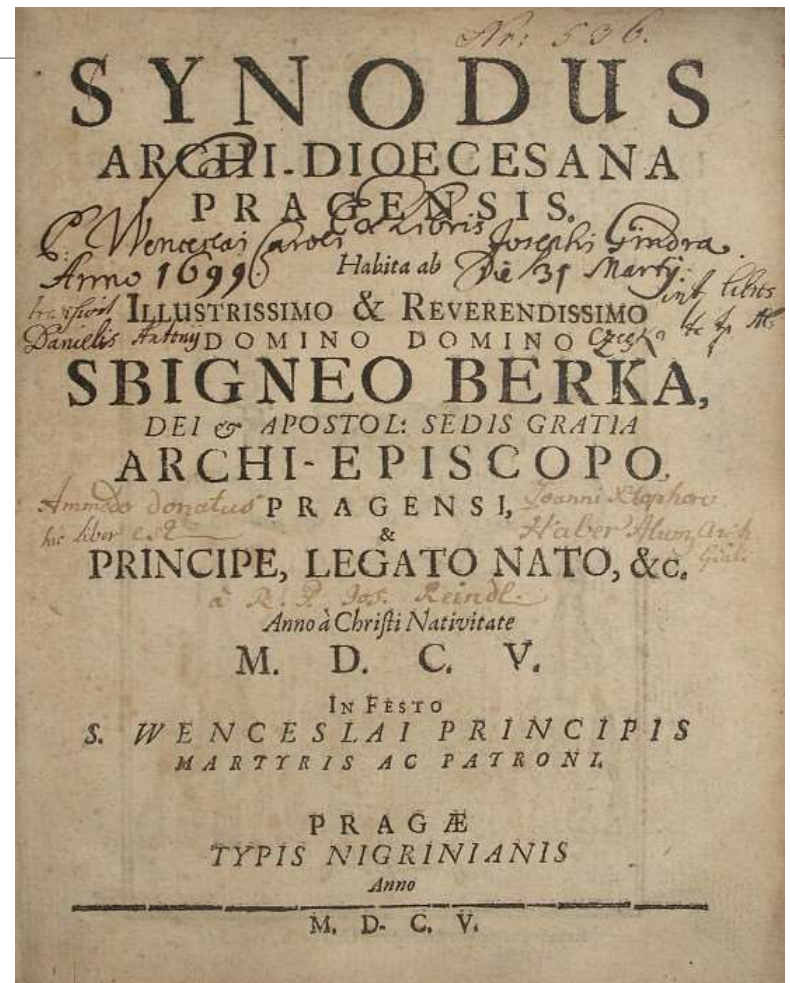
rozbíhá se pomalu, často brání i královská moc

jezuité, kapucíni, milosrdní bratři

Martin Medek z Mohelnice (1538-1590) – synovec předchozího

Zbyněk Berka z Dubé a Lipé (1551 – 1606)

- mj. probošt Litoměřice, Oettingen, Řezno
- apoštolský protonotář
- synodní statuta 1605
 - platila do XIX. století

*hunc librum inter ceteros quos a se variis singulariter
desideravit et habuit, in hunc in Bibliotheca vobis
comendavit*

IN INSIGNIA REVERENDISSIMI ET
Illustrissimi Archipraefuli Pragensis,
SACRA SOLI QUERCUS, QUERCUS EST TESSERA VITAE
Arbor & ceteris reliquis utilitate potens.
Hac Significat tibi Berka Illustrissime Praeful
Exquisita sacra Symbola conveniunt.

o S. Estepanu.

65

Býseň o Svatém Estepánu Du-
cednítku Dojím/ na Epistolu Skut: 6.
† Gato: A Solis ortus cardine &c.

Stěpán Svatý Bohu mi ly/
pln gsa milosti a síly/ čiml zázra-
ky znamený/ Wšemu Lidu k podívený.

J I X po

Karel z Lamberka (1563-1612)

Jan Lohelius (premonstrát, 1549-1622)

ARNOŠT VOJTĚCH Z HARRACHU (1598–1667)

švagr Valdštejnův

úzký vztah ke dvoru

mírnější forma rekatolizace

Pražští arcibiskupové v 16.-17. století

- zároveň postulovaní velmistři řádu Křížovníků s červenou hvězdou

Antonín Brus z Mohelnice 1561-1580

Martin Medek z Mohelnice 1581-1590

Zbyněk II. Berka z Dubé

1592-1606

Karel hrabě z Lamberka 1607-1612

Jan III. Lohelius 1612-1622

Arnošt Albrecht hrabě z Harrachu 1623-1667

Jan Vilém hrabě Libštejnský z Kolovrat 1667-1668

Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka 1669-1675

Jan Fridrich hrabě z Valdštejna 1675-1694

Arcibiskupský palác

KAPLE V ARCIBISKUPSKÉM PALÁCI

Křížovníci s červenou hvězdou

dočasné zrušení Oseka

Česká komora (Jan Popel z Lobkovic na Bílině)

Vilém z Rožmberka

Arcibiskup, papež

x Ondřej II. Wiedemann a šest posledních řeholníků ...

- Mlčení na straně řádu nebo vědomá manipulace?

KŘÍŽOVÁ CHODBA V OSEKU

Bývalý klášter strážkyň Božího hrobu ve Světcí

Doba pobělohorská

duchovní stav se vrací na sněm

casa salis

církevní majetek

vizitace, relace

farní klérus

arcibiskupský seminář (Králov dvůr)

nová biskupství (panovnická nominace)

vikariáty

Pražští arcibiskupové 18. století

Jan Josef hrabě Breuner
1695–1710

Ferdinand hrabě Khuenburg 1713–1731

Daniel Josef Mayer z Mayernu 1732–1733

Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic 1733

Jan Mauric Gustav hrabě z Manderscheidu 1733–1763

Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic 1764–1793

Vilém Florentin kníže Salm 1793–1810

Biskupství olomoucké

Znak kardinála Dietrichsteina v jeho titulárním kostele San Silvestro in Capite (okolo 1600)

Zároveň olomoucký biskup a místodržící Moravy po stavovském povstání

František Ditrichštejn (1570–1636)

Leopold I. Vilém (1614–1662)

Biskup pasovský (od dětství)
olomoucký, magdeburský, vratislavský
místodržící v Nizozemí
opat v Murbachu a Lüders
velmistr řádu německých rytířů
bez kněžského svěcení

Olomoučtí biskupové – 16. a 17. století

Stanislav I. Thurzo 1496-1540

Bernard Zoubek ze Zdětína 1540-1541

Jan XVI. Dubravius 1541-1553

Marek Khuen z Olomouce 1553-1565

Vilém Prusinovský z Víckova 1565-1572

Jan XVII. Grodecký 1572-1574

Tomáš Albín z Helfenburka 1574-1575

Jan XVIII. 1576-1578

Stanislav II. Pavlovský 1579-1598

František z Dietrichštejna 1599-1636

Jan XIX. Arnošt z Plattenštejna 1636-1637

Leopold I. Vilém, arcivévoda rakouský 1637-1662

Karel I. Josef, arcivévoda 1663-1664

Karel II. z Lichtenštejna 1664-1695

Olomoučtí biskupové 18. století

Karel III. vévoda lotrinský 1695-1710 (odešel jako arcibiskup do Trevíru)

Wolfgang hrabě Schrattenbach 1711-1738

Jakub Arnošt z Lichtenštejna 1738-1745 (odešel jako arcibiskup do Salcburku)

Ferdinand Julius hrabě Troyer 1745-1758

Leopold II. Fridrich hrabě z Egkhu 1758-1760

Maxmilián hrabě z Hamiltonu 1761-1776

ARCIBISKUPOVÉ

Antonín Theodor hrabě Colloredo- -Waldsee 1777-
1811

Rezidence biskupů v Hradci Králové (založeno 1665)

Problematické zakládání

- z čeho bude biskupství dotováno
- založit kapitolu (u kostela sv. Ducha)
- panství Chrást
- odpor města
 - uvažovalo se o Janu Caramuelovi z Lobkovic

táhne se od dvacátých let 17. století

KRÁLOVÉHRADECKÉ BISKUPSTVÍ

BISKUPOVÉ

Matouš Ferdinand Sobek (Zoubek) z Bílenberka 1664-1668

Jan Bedřich hrabě z Valdštejna 1668-1676

Jan František Kryštof z Talmberka 1676-1698

Bohumír Kapoun ze Svojkova 1699-1701

Tobiáš Jan Becker 1701-1710

Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic 1711-1721

Václav František Košín 1721-1731

Mořic Adolf Karel Saský 1731-1733

Jan Josef hrabě Vratislav z Mitrovic 1733-1753

Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic 1753-1763

Heřman Hannibal hrabě Blümegen 1763-1774

Jan Ondřej Kayser z Kaysernu 1775-1776

Josef Adam Arco 1776-1780

Jan Leopold z Haye 1780-1794

Maria Tadeáš z Trauttmansdorffu 1794-1811

Královéhradecká biskupská rezidence

Biskupství litoměřické (1655)

BISKUPSKÁ REZIDENCE V
LITOMĚŘICÍCH – STAV PŘED
BAROKNÍ ÚPRAVOU

kapitula u sv. Štěpána (založena 1057)

chudé biskupství

otázka semináře, obsazení farností

- nezpracovaný fond

nominační právo panovníka

problém vynětí území z diecéze pražské

- litoměřický kraj, později rozšířena v 18. století (až po Mladoboleslavsko)

BISKUPOVÉ

Maxmilián Rudolf Schleinitz 1655-1675

Jaroslav František Ignác ze Šternberka 1676-1709

Hugo František z Königsegg 1711-1720

Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic 1721-1733

Mořic Adolf Karel Saský 1733-1759

Emanuel Arnošt z Valdštejna 1760-1789

Ferdinand Kindermann ze Schulsteinu 1790-1801

Václav Leopold Chlumčanský rytíř z Přestavlk a Chlumčan 1802-1815

Církevní provincie Čech a Moravy v současnosti

biskupství 18. století

DIOECESIS BRUNENSIS (ZAL. 1777)

1. BISKUP – MATYÁŠ CHORINSKÝ Z
LEDČE

povýšení olomoucké diecéze na
arcidiecézi

BISKUPSTVÍ
ČESKOBUDĚJOVICKÉ

- 1785
- Jan Prokop Schaaffgotsch

III. Panovník a jeho zásahy do náboženského uspořádání českých zemí

Kompaktáta versus pokus o církevní sjednocení (40. léta 16. století – Václav Mitmánek, Jan z Pernštejna)

- opakované zásahy proti Jednotě bratrské (svatojakubský mandát)
- Odvolání kompaktát 1567
- Česká konfese 1575 – jen ústně
 - záměrně poměrně volně formulovaná
 - povolena jen ústně – stejně jako v rakouských zemích luteránství

Majestát (1609)

Stavovská konfederace

obnovené zřízení zemské – motivace – náboženská jednota = jednota politická

MAXMILIÁN II.

Confessio Bohemica 1575

VILÉM SLAVATA

KAREL Z LICHTENŠTEJNA

Majestát

spor bratří Rudolfa a Matyáše, vydán
na nátlak stavů

- platí jen Slezsko a Čechy
- rozstřížen 14 dní po Bílé hoře
- svoboda vyznání pro všechny
 - Konzistoř, univerzita

IV. vývoj do Marie Terezie, respektive Josefa II.

Dovršení rekatolizace

- zповědní seznamy, soupisy poddaných podle víry

tresty smrti za Karla VI.

specifika Slezska a Lužice

pietismus x jansenismus

kult Jana Nepomuckého, poutní místa

Pietas austriaca, korunovace ...

Tereziánské reformy

- Zrušení klášterních vězení, numerus clausus

osvícenství versus církev

toleranční patent

pohřby, zrušení bratrstev

reorganizace farní správy (filiální kostely)

zrušení klášterů (duchovní komise)

- v duchu státu, rozkol s Vatikánem

zefektivnění církevní správy a opět její uplatnění ve službách státu

biskupství v Českých Budějovicích (1785 – Jan Prokop Schaffgotsch)

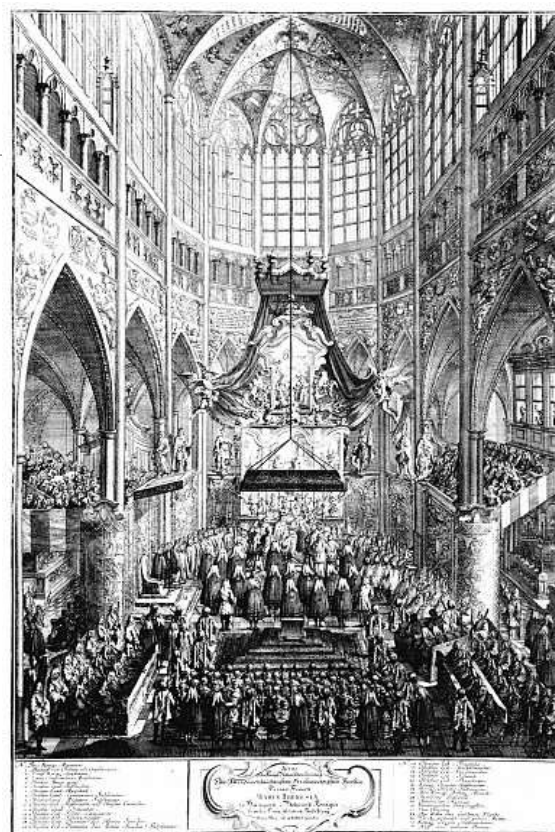
generální seminář

Korunovační průvod Marie Terezie na Malostranském náměstí

Marie Terezie s uherskou a českou korunou

Korunovace Marie Terezie ve svatovítském chrámu

MARIE TEREZIE JAKO UHERSKÁ KRÁLOVNA

KORUNOVAČNÍ PRŮVOD V PREŠPURKU 1741

Marie Terezie a církev

I. Výchova, každodennost, osobní zbožnost

II. Marie Terezie jako katolická panovnice

III. Marie Terezie a diecézní klérus

IV. Marie Terezie a školství

V. Marie Terezie a církevní řády

VI. Marie Terezie a právo

VII. Marie Terezie a jinověrci

Důraz na tradice: katolická církev – Erzhaus – Sv. Říše římská

TEREZIE Z ÁVILY

SV. WALPURGA

Marie Terezie – císařovna a královna a církvev

reformní katolicismus

tereziánský josefinismus (Eduard Winter)

x cizí jí byla náboženská tolerance

boj proti pověře a náboženské indiferenci ...

osobní a institucionální vztah ...

Oltářní obraz v kostele sv. Terezie v Nadleburgu – nalevo sv. Terezie z Avily, napravo Josef II. a dva manufakturní dělníci

Snaha podřídit církve státu

napjatý vztah s kurií (omezení vlivu papežských nunciů)

apoštolské veličenstvo (Uhry)

snížení počtu zasvěcených svátků

placetum regium

BENEDIKT XIV. (1740–1758)

KLEMENT XIV. (1769-1774)

Ferdinand Julius Troyer z Troyersteinu

1745–1758 BISKUP
OLOMOUCKÝ

„totus caesareus“

vstřícná daňová politika

spory s řeholními řády (podléhají
přímo papeži)

LENNÍ SÁL V KROMĚŘÍŽI

LEOPOLD BEDŘICH EGKH
(1758–1760)

Jan Mořic Gustav Manderscheid z Blankenheimu

PRAŽSKÝ ARCIBISKUP 1733–
1763

podpořil Karla Albrechta

podporoval prosazení tzv.
decenálního recesu

Antonín Petr Příchovský z Příchovic

1753 – 1763 BISKUP
KRÁLOVÉHRADECKÝ

Heřman Hannibal Blümegegen

1763–1774 BISKUP
KRÁLOVÉHRADECKÝ

spory s kapitulou sv. Ducha
přestěhoval se do Brna

Povýšení olomouckého biskupství na arcibiskupství a založení biskupství brněnského (1777)

- Matyáš František Chorinský z Ledče
 - 151 farností, 18 děkanátů

Marie Terezie a řády: výšivka jako dar

Roviny vztahů

právní

společenská

hospodářská

korunovace

osobní/duchovní

omezení vztahů se zahraničními
představenými

zákaz klášterních žalářů

numerus clausus

ovlivňování volbe opatů a abatyší

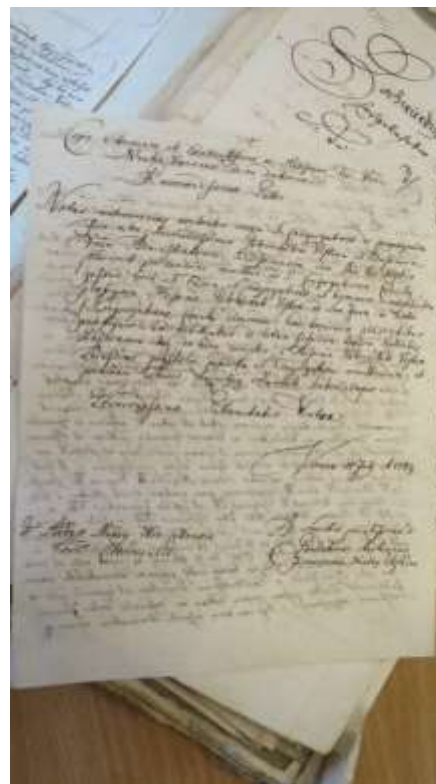
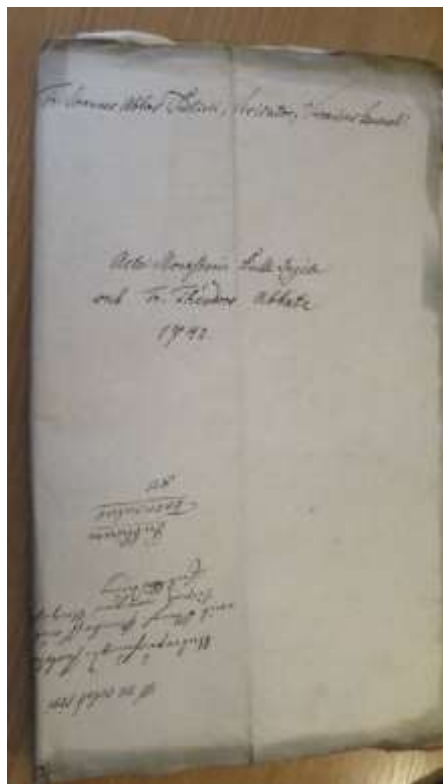

Marie Terezie potvrzuje na žádost žďárského opata, generálního vikáře cisterciáků, Desideria Andrese opatem zbraslavského kláštera.

Eugen Guglia, Maria Theresia, ihr Leben und ihre Regierung: zákaz cizích vizitátorů

„daß kein Welsch oder auswärtiger Religios, von was Orden dieser immer seie in dem a. h. Erzhause zuständige Erbkönigreiche und Lande zur Visitation eines Stiftes oder Klosters abgesendet oder zugelassen werden solle.“

Zbraslavský proces 1742

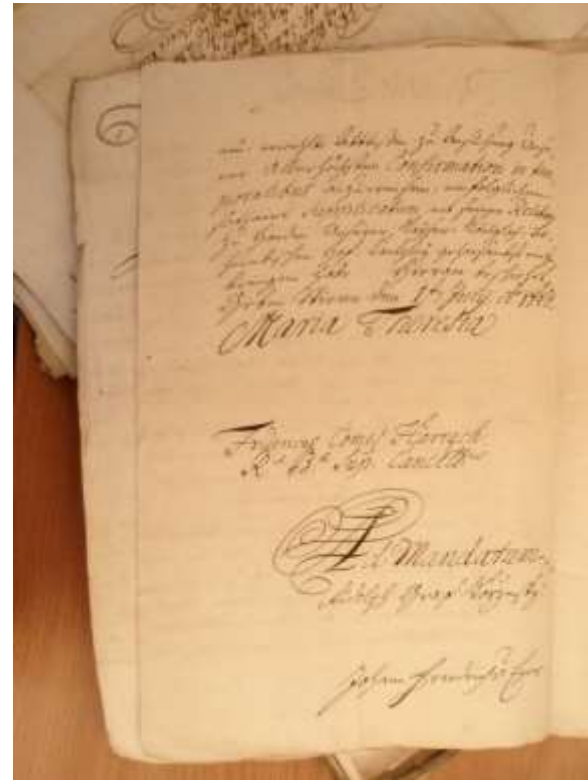
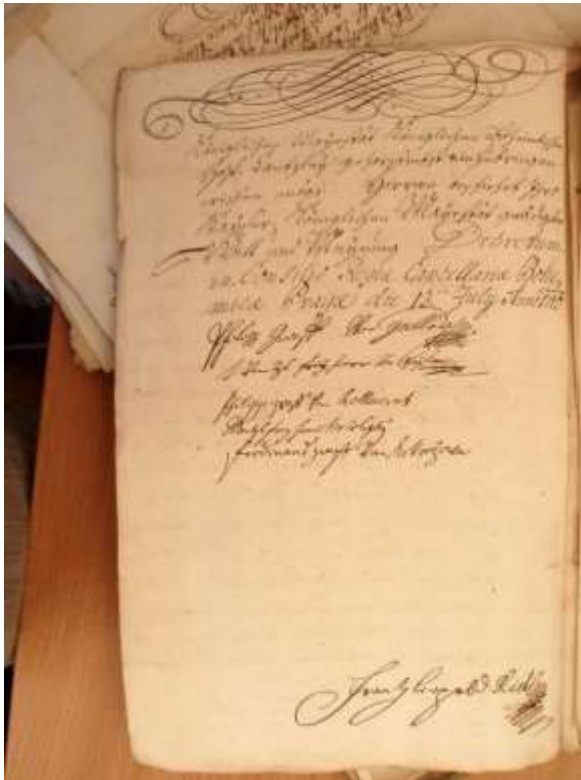
Zbraslav

Císařský/ opatský sál v Oseku

Královská kancelář Reichknechtovi, ŘC Osek, k. 41 (1746) ve věci vizitace v Lužicích

Marie Josefa Saská

sestřenice Marie Terezie

dar svatebního roucha
mariensternským cisterciáčkám –
přešito na liturgické roucho

TEREZIÁNSKÝ SÁL BŘEVNOVSKÉHO KLÁŠTERA

Benediktinky u sv. Jiří

PORTRÉT SVATOJIŘSKÉ ABATYŠE
ISIDORY KONSTANČIE
ROUDNICKÉ Z BŘEZNICE († 1731)

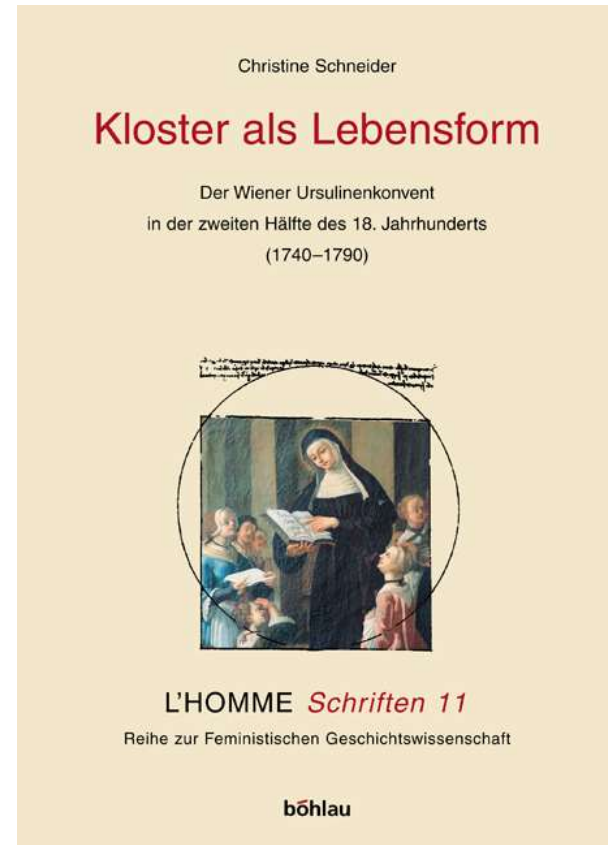

KAPLE NEJSV. TROJICE V
ÚSTAVU ŠLECHTIČEN

Kapucíni, Loreta, bratrstva

ŠKOLSTVÍ

Univerzity

- reformy podnítil Gerhard van Swieten
- důraz na právnickou fakultu
- omezení vlivu jezuitů
- dvojí hodnostáři
 - akademičtí (rektor, děkani, senioři) a státní (superintendent, protektor, direktori)
- studijní direktori
 - dozor na přednášky, předsedají zkouškám, cenzura tezí a disputací, kontrola obsahu a kvality přednášek
- Laičtí pedagogové
 - Karel Jindřich Seibt (estetika), František Lothar Emant (dějepis, VU)

Constitutio Criminalis Theresiana (1768)

omezení mučení

1776 zákaz tortury

odmítá čarodějnictví

mezi „středověkem“ a
„osvícenstvím“

Pád luteránského kazatele ...

dóm v Gurku

- Nad kazatelnou sv. Duch, alegorie církve, černě oděný protestantský kazatel padá dolů, jeho kacířská kniha v ruce

Marie Terezie a židé

tvrdé restriktce

Ich kenne keine ärgere Pest von Staatt als dise Nation, wegen Betrug, Wucher und Geldvertragen, Leüt in Bettelstand zu bringen, all üble Handlungen ausüben, die ein andrer ehrlicher Mann verabscheüete, mithin sind sie, so vill sein kan, von hier abzuhalten und zu vermindern

- velký pogrom v Praze 1744 (podezření ze spolupráce s Prusy)
- Mučení, vraždy, muž přibit ke bráně – likvidace pražského židovského ghetta

Pozdní baroko nebo
osvícenství?

Přechodová epocha

Zbožná žena – ale také
pragmatická ...

Kapucínská krypta ve Vídni

V. role prelátů, biskupů i klášterů, na sněmu

málo probádáno (Petr Mat' a, Jiří Hrbek)
první kurie
hlavně pražský arcibiskup,
olomoucký biskup – podle
konstelace sil, rádci panovníka
velmistr řádu maltézského, velmistr
křížovníků s červenou hvězdou

- Důležití opati (Strahov, Břevnov – dle starobylosti)

spory o precedenci
spory mezi duchovním a světským
klérem

Johann Leopold Hay

VI. panovník a kláštery

Panovník – patronátní pán klášterů

- konfirmační listiny (při výměně představeného i panovníka)
- klášterní majetek – vlastně komorní, podléhá zdanění
- „změna účelu“ klášterních nadání
- staré versus nové řády
 - uplatnění řádů v rekatolizaci, na farách
 - bratrstva
 - omezování řádových exempcí za Marie Terezie (zahraniční představení atd.)
- kláštery v zahraničí, zahraniční vizitátoři
- role řeholníků ve farní správě
- systematické opomíjení exempcí

Zakládání nových provincií na přelomu 16. a 17. století

- augustiniáni-poustevníci
- kapucíni
- cisterciáci

- osobní vztahy ke dvoru
 - sv. Tomáš, Loreta

7. univerzita

- unie 1654
- arcibiskupský seminář (irští františkáni)
- studijní komisaři za Marie Terezie

8. zemští svatí (vytváření českého nebe, částečně podporováno i Habsburky 😊)

9. cenzura, kontrola četby

- Arcibiskup x konzistoř x panovník x Praha
- Ferdinand I.

A jak dál?

